

دالیم شیریکی پیچ کرمان
دکتر مجید علم

Shiriki Peach Kelim

Dr. Majid Alam

ناشر : مرکز کرمان شناسی

سر شناسه : علم، مجید، ۱۳۴۶.
 عنوان و نام پدیدآور : گلیم شیریکی پیچ کرمان/مجید علم.
 مشخصات نشر : کرمان، مرکز کرمان شناسی، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۱۲۰ص.
 شابک : ۷۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۹-۹۹۰۸-۹۶۴-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 یادداشت : کتابنامه:ص. ۱۲۰.
 موضوع : گلیم شیریکی پیچ
 موضوع : گلیم ها- ایران- کرمان
 موضوع : قالیچه های عشایری
 شناسه افزوده : مرکز کرمان شناسی
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۹ع ۷۴۹/۷۹۵۵۷ NK۲۸۰۹/الف
 رده بندی دیویی : ۷۴۹/۷۹۵۵۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۰۴۳۹۷

عنوان کتاب : گلیم شیریکی پیچ کرمان
 مؤلف : دکتر مجید علم
 ناشر : مرکز کرمان شناسی
 مدیر مسئول : حسین شمس الدینی
 طرح روی جلد : فرزاد ادیبی
 ویراستار : مجید نیک پور
 عکاس : Agustuns Wibowo
 شابک : ۵-۵۹-۹۹۰۸-۹۶۴-۹۷۸
 نوبت چاپ : اول ۱۳۹۱
 قیمت : ۷۰۰۰ تومان
 شمارگان : ۲۰۰۰
 لیتوگرافی : تهران- ایران گرافیک
 چاپ و صحافی : تهران - چاپ معراج
 حق چاپ برای ناشر محفوظ است
 کرمان - خیابان ابن سینا - مرکز کرمان شناسی ۳-۲۲۶۹۵۸۱-۰۳۴۱

استان کرمان با توجه به داشتن سابقه ای دیرینه و کهن در ریشه ی هنرهای بومی و سنتی که فرهنگ، آداب و رسوم قومی و ملی مردمان این سرزمین را از دل طرح و نقش و رنگ درون می کشد و بر تارک آثاری زیبا و شورانگیز حک می نماید. یکی از پهناورترین و صاحب نام ترین استان های کشور به حساب می آید که چون درختی تناور در راستای معرفی هنر و آثار ارزشمند این خطه در فرهنگ سایر اقوام و ملتها ریشه دوانیده است .

این استان طی سالیان متمادی توانسته است با ایجاد هماهنگی و تعادل در پرداختن به انواع رشته های هنری صنایع دستی و توزیع مناسب رشته های بومی در اکثر مناطق تحت پوشش خود گامی موثر در پیشبرد اهداف متوالی این مقوله ی واجد ارزش به داشته . سهمی به سزا در فرهنگ سازی و توسعه صادرات غیر نفتی را از آن خود نماید.

در این میان تلاش بی دریغ بافندگان و هنرمندان عرصه ی بافته ها و زیراندازهای سنتی که با دست های زمینی نقش های آسمانی می زنند و انواع محصولات گلیم تحت عنوان شیریکی پیچ را با نهایت زیبایی عرضه می دارند در خور تقدیری شایسته و بایسته است .

شیریکی پیچ نام است که بافندگان عشایر و گاه روستایی بر نوعی از گلیم نهاده اند و نقوش آن شبیه نقوش فرش های افشاری کرمان است . این نوع گلیم از دور شبیه قالی است و بافت آن به اندازه ی قالی مشکل و وقت گیر است و از میان نقوش آن می توان به نقش های : سماوری، بنه، موسی خانی، شول، سه کله، راه راه، گل عباسی، گل کرمانی، جفت گل و ... اشاره نمود. امید آن می رود که کتاب پیش رو گامی مثمر ثمر در جهت معرفی و شناخت این صنایع دستی گرانبها و منبعی ارزشمند در راستای حفظ و احیای روز افزون آن به شمار آید.

حسین شمس الدینی

مدیر مسؤول کرمان شناسی

پائیز ۹۱

نثار دستان هنر آفرین مادرم

با سپاس از

اساتید محمد ابراهیم جعفری، فرزاد ادیبی، محمود علم و آقایان هادی دادبخش، مجید نیک پور،
رسول میر سیرجانی، محمد حسین تیکدری، حسین شمس الدینی و آگوستین وی بوا
و خانم ها لیلا گوهری و مریم نعی زاده

دست ها، رنگ ها، نقش ها، انگشتان کاوش گر، نگاه ریزبین،

کار طاقت فرسا در امتداد شور و شوق و عشق توأم با فرهنگ

دیرینه در قلب تاریخ و هنرمندانی گمنام با دستانی تهی

اما با قلبی، به وسعت دریا و ذوقی سرشار از هنر و ابتکار

ره می پیماید. گویا اینکه این قافله را هرگز پایانی نیست ...

	فهرست مطالب
۷	مقدمه ناشر
۱۰	مقدمه استاد محمد ابراهیم جعفری
۱۱	پیش گفتار
۱۲	کرمان در دل تاریخ
۲۲	تاریخچه ی گلیم بافی در ایران
۲۳	نگرشی به چگونگی تولید گلیم در حال حاضر
۲۵	ساختمان دار گلیم بافی
۲۸	ابزار کار گلیم بافی
۲۹	انواع بافت گلیم
۳۰	گلیم عشایر کرمان
۳۲	شیریکی پیچ چیست؟
۳۳	ابزار کار بافندگان
۳۳	مواد اولیه ی شیریکی پیچ
۳۳	مراحل بافت
۳۵	عملیات تکمیلی
۳۷	مختصات تولید و نیروهای دست اندر کار شیریکی پیچ
۳۸	رنگ و نقش در شیریکی پیچ
۳۹	رنگ
۴۰	فهرست اسامی بعضی از گیاهان که از آنها می توان رنگ تهیه کرد
۴۱	نقش
۴۲	تحلیلی بر نقوش شیریکی پیچ
۴۶	اقدامات حمایتی انجام شده
۴۷	مشکلات و پیشنهادات
۴۸	کلام آخر
۴۹	فهرست منابع
۵۱	طرح ها و نقش ها

خوانده ام و باور دارم،
 وقتی، روح آدمی آرزومند تجربه است، نقشی در برابرش می افکند و درون نقش می خزد.
 اولین بار که آقای مجید علم با شوق در باره نقش ها و رنگ های گلیم شیریکی پیچ اصیل
 بافندگان سرزمینش حرف می زد، گویی با هزار پای عاشق مزگانش از گره های تاریک و روشن
 و سرد و گرم نقش های جادویی بافته های گذشته و همه ی زمزمه های شاد و غمناک بافندگان آن
 را با گوش جان شنیده است.
 ترانه هایی که به انگشتان شوق و نیروی بافتن می داد و خستگی را با عطر دلبستگی می آمیخت
 تا نقش های روشن و خاموش عمار هم بنشینند.
 گویی که مجید با ذهن جان هنرمندان همزاد شده است.
 آن ها با شوق، بی تاب و پرکاری از رشتن پشم کرک و پنبه تا چیدن گل ها و گیاهان و ریشه ها
 و دانه های رنگزا، نخ به نخ، گره به گره (خط به خط نقطه به نقطه) به بیان آنچه که در جان و
 دل از آئین و سنت دارند نشسته اند و به نیروی باور با گذشتن از روند صنعتی وقت سوز به
 دستاوردهایی ممتاز و خارق العاده رسیده اند که در روزگار اکنون
 هرگز قابل تکرار نیست.
 و مجید علم باگردآوری گوشه ی کوچک از آنچه در روزگار نیاکانش اتفاق افتاده است می خواهد
 به مردم هم زمان خود بگوید،
 ای آدم ها... که شفیقه ی نقش و نگار آنسوی مرزها شده اید به ببینید در دشت خیال نیاکان ما چه
 می گذشته است و بدانید که در حافظه تاریخی ما و فرزندان ما دنیایی از نیروهای خلاق خفته
 است که تنها با نوای باور و امید و صلاهی ایمان ما بیدار خواهد شد.

تو

خاک خشک را

تر کن،

دانه نیلوفر

با باد ...

فروردین ماه ۱۳۹۰

محمد ابراهیم جعفری

به نام خدا

حب الوطن من الايمان

در کودکی بارها این حدیث شریف نبوی را شنیده بودم. هنگامی دانستم ملیت یا وطن جزئی از شخصیت آدمی است به عمق این سخن پیامبرانه پی بردم. در آن هنگام هنوز از طرح، نقش و رنگ چیزی نمی دانستم و هنگامی که بر بام خانه در میان انبوه گنبد‌های کاهگلی، گنبد فیروزه ای مشتاقیه را می دیدم، هم آغوشی آسمان و گنبد نظرم را جلب می کرد. گنبد‌های فیروزه ای، کاشی های کهن سال به جا مانده از پدرانم، همه و همه مرا سرشار از غرور و ایمان می کرد.

قالی، گلیم شیریکی پیچ و پنه کرمان و رنگ ها و نقش های متنوع آنان از بدو تولد همیشه همراه من بوده اند و با هر حرکت گهواره رنگ ها و طرح های متنوعی از منظر چشم عبور می کردند. همیشه به شهرم کرمان که علاوه بر رنج و محنت زمینی قهر، آسمان و خست طبیعت را با خود دارد فکر می کردم.

و مهر وطن در میان مردم این سرزمین برایم عجیب بوده است و همواره از خود می پرسیدم :

چرا آن که بیشتر رنج می برد، عمیق تر دوست می دارد

مردم این سرزمین همواره مهر وطن شعارشان بوده است و این مهر بر دست های هنرمند کوزه گر، بر لعاب کاشی مسجد جامع، بر نقوش زیبای قالی و گلیم کرمان و بر قلم خوشنویس صبور و قانع کرمانی جلوه می کند.

تحقیق در مورد گلیم شیریکی پیچ کرمان نیز ادای دینی بوده است به همه ایثارها و بزرگواری های پدرانمان که در طول تاریخ ضمن صبوری و رنج آذرخشی، از امید و ایمان را در دل کویر آفریدند، کنکاش پیرامون سرزمینم که همواره به آن عشق ورزیده ام، از آن جهت که روشن کننده گوشه ای از زوایای پنهان این سرزمین کهن سال بوده است، برایم باعث سرافرازی و مباهات است.

امید است این تلاش، گامی هر چند کوتاه و ناچیز در جهت احیای مفاخر ملی و میهنی و شناخت بیشتر و بهتر این مرز و بوم باشد.

دکتر مجید علم

کرمان در دل تاریخ

سرزمین کهن سال و پهناور کرمان در نجد ایران، یکی از قدیمی ترین کانون های مدنیت در جهان به شمار می آید. کشف دست آفریده های متنوع سنگی، سفالی و فلزی از هزاره های پنجم پیش از میلاد مسیح (ع)، از سینه ی تپه ها و دامن دشت های این سامان مرتفع کویری که هنوز معدودی از آنها در کاوش های باستان شناسی دهه های اخیر به دست آمده، نمایانگر این اصالت و دیرینگی است. بازیافت آثار گوناگون فرهنگی، هنری، و صنعتی در تپه یحیی (دره ی صوغان بافت) و تل بلیس یا ابلیس (جنوب کرمان) آقوس شهداد و ویرانه های شهر دقیانوس (یا شهر دسیوس) جیرفت، گواه ظهور اولین تجلیات زندگی اجتماعی بشر دانا در این گوشه از کره ی زمین می باشند. برای بازیابی

هویت های فرهنگی و تاریخی کرمانیان، باید به گذشته های دور نظر داشت، و شواهد باستان شناسی حکایت از آن دارند که داستان زندگی در این نواحی به اعصار پیش از تاریخ باز می گردد. از این رو خط سیر زندگی کرمانیان را می توان در مقاطع پیش از تاریخ، آغاز دوران تاریخی و عصر باستان و دوران بعد از اسلام ردیابی کرد و در این نوشته سعی بر آن است با طرح کلیات - که می توانند مبنای تحقیقات مفصل و مستند بعدی باشند یک شناخت عمومی برای خوانندگان عزیز فراهم آید بسیاری از دانشمندان غربی از جمله «پاتریک مورو پیتز کترمول» از انگلستان که نتیجه ی آخرین بررسی های جغرافیایی و پژوهش های زمین شناسی را در سال «۱۹۸۵ میلادی در کتابی تحت عنوان «سرگذشت زمین گرد آورده اند، مکان شکل گیری نخستین تمدن های بشر را «سومر» در بین النهرین قلمداد کرده اند و سومری ها را از آغاز گران تمدن شناخته اند و گفته اند: «خط میخی حدود سه هزار سال قبل از میلاد مسیح اختراع شد و بعدها به وسیله مصری ها و در زمان پادشاهی منس که سلطنت او مدت ها به درازا کشید، اصلاح و تکمیل گردید ... از جمله دیگر مناطقی از جهان که مهد تمدن به شمار می آیند، هندوستان و یونان باستان را می توان نام برد که اولی حد اقل از ۲۳۰۰ پیش از میلاد و دومی قدری دیرتر، یعنی حدود ۲۵۰۰ قبل از میلاد پایه گذاران فرهنگ و تمدن کنونی بوده اند. جزیره کرت که یکی از پیشرفته ترین کلونهای تمدن بوده و تاریخ درخشان آن حدود هزار سال دوام یافته است ظاهراً به دنبال آتشفشان مهیب سال ۱۵۰۰ قبل از میلاد از میان رفت و با مطرح ساختن افسانه آتلانتیس به فعالیت زمین شناسان در این قسمت از تاریخ پایان داد و عنان بررسی رویدادهای بعدی را به دست مورخین سپرد». ^۱ اما به نظر می رسد که گروهی از این قبیل مورخین اروپایی تبار به دلیل دور شدن از مستندات علمی دچار افسانه بافی های متعدد شده باشند که تاریخ های استعماری و نژاد پرستانه ی قرون اخیر گواه آنند. کما این که تا این اواخر